

Ziņojums
konsultatīvajai padomei
„Izglītība visiem”
par galvenajām problēmām
un risinājumu virzieniem
iekļaujošas izglītības ieviešanai Latvijā

SATURS

Ievads	3.lpp.
Iekļaujošas izglītības definīcija, skaidrojums par iekļaujošās izglītības konceptu un ieskats tā attīstībā	4.lpp.
Publiskā diskusija	7.lpp.
Secinājumi un rekomendācijas	13.lpp.
Starpnozaru jautājumi konsultatīvās padomes „Izglītība visiem” diskusijai	15.lpp.
Pielikums Nr. 1 Publiskās diskusijas dalībnieku saraksts	18.lpp.
Pielikums Nr. 2 Skolu labās prakses piemēri	20.lpp.

IEVADS

Konsultatīvā padome „Izglītība visiem” kopš tās dibināšanas 2005.gadā ir bijusi vienīgā starpnozaru konsultatīvā institūcija izglītības sfērā. Ievērojot šo faktu, 2007.gada septembrī, tiekoties ar konsultatīvās padomes „Izglītība visiem” priekšsēdētāju un Izglītības un zinātnes ministrijas vadošajām amatpersonām, tika pieņemts lēmums, uzsākt diskusiju sēriju par starpnozaru jautājumiem izglītībā. Tika nolemts, ka UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas pārraudzībā tiks sagatavoti četri ziņojumi par esošo situāciju un rīkotas diskusijas par šādiem tematiem:

- 1) izglītība sociālai iekļaušanai;
- 2) izglītība pilsoniskai līdzdalībai;
- 3) izglītība integrācijai darba tirgū;
- 4) izglītība pašrealizācijai mūža garumā.

Šobrīd Jūsu rīcībā tiek nodots pirmais apkopotais ziņojums par tematu „Izglītība sociālai iekļaušanai”. Uzskatot, ka iekļaujoša izglītība ir visefektīvākais veids, kā izglītībā nodrošināt sociālo iekļaušanos, darba grupa izvēlējās veikt analīzi par situāciju vispārējā izglītībā, pieņemot, ka analīzes rezultāts sniegs noteiktu ieskatu par izglītības sistēmu kopumā sociālās iekļaušanās kontekstā. Materiālā ietverta primārā situācijas analīze, kā arī sniegti ieteikumi tālākajai darbībai. Ziņojuma sagatavošanas ietvaros UNESCO Latvijas Nacionālā komisija:

1. Izveidoja ekspertu darba grupu.

Ekspertu darba grupas sastāvā tika iekļauti: Baiba Moļņika, Dita Nīmante, Ausma Pastore, Zinta Miežaine, Grieta Tentere un Krista Vāvere. Ekspertu grupa strādāja no 2007. gada oktobra līdz 2008.gada februārim. Darba grupas uzdevums bija situācijas apzināšana, problēmu formulēšana un turpmāko rīcības virzienu noteikšana iekļaujošas izglītības sistēmas attīstīšanai Latvijā.

2. Organizēja publisko diskusiju.

Izveidotā darba grupa organizēja publisko diskusiju, kurā piedalījās visu sistēmā iesaistīto pušu pārstāvji - valsts, pašvaldību, nevalstisko organizāciju un Latvijas izglītības iestāžu pārstāvji. (Skat. *Diskusijas dalībnieku saraksts* pielikumā Nr. 1)

3. Apkopja, izvērtēja iegūtos rezultātus un sagatavoja gala ziņojumu konsultatīvajai padomei „Izglītība visiem”.

Pēc publiskās diskusijas darba grupa apkopja un izvērtēja iegūtos rezultātus, kā arī sagatavoja gala ziņojuma dokumentu, kurā ir atklāts gan darba grupas skatījums par iekļaujošas izglītības definīciju, konceptu, gan publiskās diskusijas rezultāti. Noslēgumā sniegti darba grupas secinājumi un definēti darba grupas skatījumā būtiskākie starpnozaru jautājumi diskusijai.

IEKĻAUJOŠĀS IZGLĪTĪBAS DEFINĪCIJA

Darba grupa vienojās par kopīgu iekļaujošās izglītības jēdziena izpratni, kas balstīta uz UNESCO izstrādāto un D.Nīmantas piedāvāto definīciju, attiecinot šo definīciju uz visplašāko bērnu lokuⁱ

Iekļaujoša izglītība nodrošina vienādas iespējas visiem bērniem un jauniešiem, neatkarīgi no viņu izglītošanās un attīstības vajadzībām un spējām, mantiskā, sociālā stāvokļa, rases, tautības, dzimuma, reliģijas un politiskās pārliecības, veselības stāvokļa, dzīvesvietas un nodarbošanās pieejamā, cenošā un atbalstošā vidē, piedaloties un līdzdarbojoties izglītības procesā un gūstot sasniegumus. (D. Nīmante, 2008)ⁱⁱ

Iekļaujošā izglītība ir process, kurā tiek nodrošinātas atbilstošas visu izglītojamo daudzveidīgās vajadzības, palielinot ikviena līdzdalības iespējas mācību procesā, kultūrā un dažādās kopienās un samazinot izslēgšanas iespējas no izglītības un izglītības ieguves procesā. (UNESCO, 2004. *Guidelines for Inclusion*)

Kopumā piedāvātā izpratne ietver sevī principu, ka izglītības sistēmai un katrai skolai atsevišķi ir jānodrošina kvalitatīvas izglītības pieejamība ikvienam bērnam. Savukārt kvalitatīvu izglītību katram bērnam var piedāvāt, nodrošinot iekļaujošu vidi skolā, kas nozīmē katra bērna un visu bērnu kopuma aktīvu līdzdalību, sadarbību, iesaistīšanos izglītības procesā un sniedz iespēju katram bērnam gūt sasniegumus.

IEKĻAUJOŠĀS IZGLĪTĪBAS KONCEPTS UN IESKATS TĀ ATTĪSTĪBĀ

Pēdējā desmitgadē Latvijas izglītības sistēmā par vienu no aktuālākajiem jautājumiem ir kļuvis bērnu ar daudzveidīgām izglītošanās vajadzībām iekļaušanās izglītības sistēmā. Tas sevī ietver katra individuālā bērna iekļaušanos plašākā nozīmē – izglītības sistēmā, tas ir, vai bērnam ir pieejama izglītība vispār, un šaurākā nozīmē – skolā un klasē. Vai skola un kāda skola ir gatava uzņemt ikkatru bērnu, vai ir nodrošināts viss nepieciešamais atbalsts, lai ikviens bērns varētu skolā mācīties, kā arī klases līmenī – vai skolēns ir pieņemts klasē, jūtas labi un var gūt sasniegumus, piedaloties mācību procesā un sadarbojoties. Cik lielā mērā izglītības sistēma, skola un klase ir gatava šādai bērnu daudzveidībai, vai precīzāk – cik izglītības sistēma, skola un klase ir spējīga reaģēt uz šo daudzveidību – pieņemot, nodrošinot vai pielāgojoties šai daudzveidībai.

ⁱ Šeit domāti visi bērni. Taču kategorizējot tos varētu iedalīt: 1. Izglītības Likumā norādītie bērni ar speciālajām vajadzībām, 2. Bērni ar īpašajām vajadzībām: apdāvinātie bērni, bērni bāreņi, bērni ar mācīšanās traucējumiem, bērni ar uzvedības traucējumiem, hiperaktīvie bērni, bērni ar veselības problēmām, ilgstoši slimojošie bērni, bērni, kuriem izbraukuši vecāki, bērni, kas ilgstoši bijuši ārzemēs, bērni, kuri pārkāpuši likumu un atgriezušies no sociālās korekcijas iestādēm, bērni, kuri mājās runā citā valodā, bēgļu bērni 3. arī visi citi bērni - bez izteiktām problēmām, neatkarīgi no tautības, neatkarīgi no rases, neatkarīgi no materiālā stāvokļa, neatkarīgi no dzīves vietas, neatkarīgi no kultūras pieredzes, neatkarīgi no piederības reliģijai, zēni, meitenes.

ⁱⁱ Nīmante, D. (2008) Vēlreiz par iekļaujošu izglītību// *Skolotājs*, Nr. 1.

Visos laikos ir pastāvējusi un arī mūsdienās pastāv dilemma starp vispārējo pedagoģisko piedāvājumu un katra individuālām vajadzībām. Kā atrisināt katra bērna individuālās izglītošanās vajadzības šādā vispārējā piedāvājumā? Kā nodrošināt, ka skola kļūst par skolu visiem bērniem, un vienlaikus – katram individuāli?

Pasaulē iekļaujoša izglītība tiek uzskatīta par jaunu cerību un iespējamo risinājumu pedagoģiskajai dilemmai, ko pedagogi ir centušies atrisināt jau gadsimtiem ilgi – **kā nodrošināt katra bērna izglītošanās un attīstības vajadzības normatīvā, vispārīzglītojošā skolā**. No otras puses, kā mazināt jebkuru izslēgšanu kāda bērna atšķirīgo izglītošanās un attīstības vajadzību dēļ. Kā atzīmē starptautiskā organizācija *Inclusion International*: „Tas ir jauns vārds, kas dod cerības nākotnei. Tā ir cerība, kas iet tālāk par jēdziena integrācija izpratni, kad tika integrēti cilvēki ar speciālajām vajadzībām. Vārds iekļaujoša izglītība sevī ietver vēsturisko izpratni par izslēgšanu, ko esam pārvarējuši.”ⁱⁱⁱ

Iekļaujošas izglītības studiju centrs (CSIE, 1996) pēc Salamankas (Salamankas deklarācija, 1994) paziņojuma, iekļaujot Salamankas deklarācijā paustās atziņas, noformulēja iekļaujošas izglītības filozofiskos principus šādā veidā:

- Visiem skolēniem ir tiesības mācīties un spēlēties kopā.
- Bērni nedrīkst būt novērtēti un pēc tam diskriminēti un izstumti, atdalīti, ja viņiem ir kāds traucējums vai mācīšanās grūtības.
- Nav neviena tiesiski pamatota iemesla, lai atdalītu bērnus, kamēr viņi mācās skolā. Viņi pieder viens otram, viņi sader kopā, viņi nav jānorobežo vai kā jāšargā viens no otra. (CSIE, 1996, p. 10)

No 20. gadsimta astoņdesmitajiem gadiem, kad jēdzienu pirmo reizi sāka lietot plašākā sabiedrībā, *iekļaujoša izglītība*:

1. **ir kļuvusi par globālu politisku jautājumu**, par kuru spriež vispasaules (piemēram, UNESCO, ANO) starptautisku organizāciju rīkotajos forumos, konferencēs. Iekļaujoša izglītība ir viens no vispasaules „darba kārtības” jautājumiem. Jautājums ir politisks, un tas arī tiek politizēts. Tā ir daļa no cilvēktiesību atzīšanas un nostiprināšanas kustības, kas aizsākās 20. gadsimta četrdesmitajos gados, kā arī humānisma un demokrātijas nostiprināšanās jautājumiem.
2. Iekļaujoša izglītība kopš deviņdesmito gadu sākuma ir viens no aktuālākajiem **zinātnieku diskusiju objektiem**.
3. **Iekļaujoša izglītība ir kļuvusi par empīriskās darbības objektu – praktiķi eksperimentē un „dara”**, pirms ir teorētiskā bāze tam, kā darīt.

Iekļaujošas izglītības politisko virzību ir nodrošinājuši vairāki starptautiski pieņemti dokumenti:

- Vispārējā cilvēktiesību deklarācija (1948)
- UNESCO konvencija diskriminācijas mazināšanai izglītībā (1960)

ⁱⁱⁱ Inclusion International (1996) Inclusion: News from Inclusion International, Brussels: Inclusion International, April

- Starptautiskā konvencija par visu rasu diskriminācijas formu likvidēšanu(1965)
- Starptautiskā konvencija par visu diskriminācijas formu pret sievietēm likvidēšanu (1979)
- ANO bērnu tiesību konvencija (1989)
- Vispasaules deklarācija par izglītības nozīmību visiem (Jomtien Declaration) (1990)
- ANO standarta noteikumi par invalīdu tiesību nodrošināšanu, iespēju vienādošanu (1993)
- Salamankas deklarācija par iekļaujošu izglītību (1994)
- Dakāras rīcības plāns (2000)
- ANO konvencija par invalīdu tiesību aizsardzību (2006)

Valstis, kas parakstīja šos dokumentus, ar to apliecināja politisko gribu atbalstīt dokumentos paustās idejas un vērtības, kā arī uzņemties tālāku politisku atbildību šo dokumentu un tajos pausto principu un ideju realizācijā. Kā atzīts Eiropas Speciālās izglītības attīstības aģentūras 2003. gada ziņojumā: „Visas Eiropas valstis jau ir ieviesušas vai pašlaik īsteno tādas politikas realizāciju, kas veicina iekļaujošu izglītību.”^{iv} Vienlaikus zinātnieku vidū turpinājās diskusijas **par to, kā visprecīzāk definēt iekļaujošu izglītību**, kā arī – **ko nozīmē iekļaujoša izglītība, kā to praktiski realizēt klasē. Kas klasē un skolā maināms**, lai nodrošinātu katra skolēna izglītošanās un attīstības vajadzības. Zinātnieki runā gan par izglītības **pieejamības** principu, kas jānodrošina ikvienam bērnam, nepieciešamo **līdzdalību** visos skolas dzīves aspektos un **sasniegumu** un **panākumu** nozīmi. To visu pēc zinātnieku domām var nodrošināt, mainot to, kas notiek skolās, tātad pašas skolas darbību. Kā apgalvo „Indekss iekļaujošai izglītībai” autori T. Būts un M. Ainskovs, tad skolā jānodrošina pārmaiņas trīs, kā autori tās sauc, dimensijās: iekļaujoša kultūra un tās attīstība, iekļaujoša politika un tās izveide, iekļaujoša darbība un tās pilnveide. ^v

Kopš 1997gada arī Latvijā ienāca jauns termins „iekļaujoša izglītība” (Nīmante, 1998).^{vi} Latvijā iekļaujošas izglītības izpratne nav viennozīmīga. Kā parādīja „Pētījums par iekļaujošas izglītības izpratni Latvijā, D. Nīmante, 2006) tika secināts, ka iekļaujošas izglītības izpratne Latvijā saistās ar trīs pieejām:

- iekļaujoša izglītība kā speciālā izglītība
- iekļaujoša izglītība kā integrācija
- iekļaujošas izglītības pieeja, kur iekļaujošas izglītības subjekts ir jebkurš bērns, iekļaujošas izglītības objekts – jebkura izglītības iestāde, iekļaujošas izglītības rādītāji: pieejamība, izglītības atbilstība katra bērna individuālajām vajadzībām un iesaistīšanās. Iekļaujoša izglītība ietver tiesības uz izvēli. Līdzekļi: Programmas un metodes. Iekļaujošas izglītības mērķis – bērns kļūst par pilnvērtīgu sabiedrības locekli.

^{iv} European Agency for Development in Special Needs Education (2003) Inclusive Education and Effective Classroom Practices, Summary Report, Brussels: EADSNE.

^v Booth, T., Ainscow, M. (2002) *Index for inclusion*. Bristol: CSIE.

^{vi} Nīmante, D. (1998) Speciālās izglītības laboratorija sākumskolas un pamatskolas skolotājiem. Rīga: „Patnis”, Sorosa fonds Latvija.

PUBLISKĀ DISKUSIJA

Publiskā diskusija notika 2007. gada 5. novembrī Rīgas Juridiskajā augstskolā, un to vadīja Ausma Pastore. Publiskā diskusija tika rīkota ar mērķi:

- apzināt esošās problēmas, nodrošinot dažādu bērnu izglītību vispārizglītojošās skolās,
- apzināt esošo pieredzi iekļaujošas izglītības elementu ieviešanā skolās,
- meklēt iespējamās problēmu risinājumus.

Metodoloģija

Publiskajā diskusijā tika izmantota kvalitatīvā pieeja. Lai realizētu diskusijai izvirzītos uzdevumus, tika izmantota metodoloģija: Politiskie Delfi *. Šī metodika tika izvēlēta, lai diskusijas laikā varētu uzzināt pēc iespējas plaša spektra viedokļus un tos atbilstoši strukturēt..

Galvenie principi, kas tika ievēroti diskusijā un kas ir būtiski Politisko Delfu metodoloģijā:

- katra un visu dalībnieku viedoklis tiek ņemts vērā,
- katra diskusijas dalībnieka viedoklis, kā arī viedokļa ieguldījums kopējās problēmas izpratnē tiek izvērtēts,
- visi viedokļi tiek pārbaudīti.

Diskusijas laikā iegūtie rezultāti atbilstoši Politisko Delfu metodoloģijai tālāk tika apkopoti un izmantoti tālāko secinājumu izdarīšanai, kā arī tika elektroniski izsūtīti diskusijas dalībniekiem izvērtēšanai. Pēc šīs apkopošanas radās publiskās diskusijas rezultātu papildinātais variants.

Ekspertu grupa strādāja ar Papildināto variantu, to tālāk strukturējot. Gala variants tika vēlreiz izsūtīts visām diskusijā iesaistītajām pusēm apstiprināšanai, kā arī pēdējiem papildinājumiem. Papildinājumi tika apkopoti un atrodami ziņojuma gala redakcijā.

PUBLISKĀS DISKUSIJAS REZULTĀTI

Diskusijā, kurā piedalījās valsts un pašvaldību institūciju, izglītības iestāžu un NVO sektora pārstāvji, tika identificētas problēmas, kuras kavē skolām kļūt par iekļaujošām. Nosacīti tās ir iedalītas šādās grupās:

1. Skolu finansēšanas kārtība.
2. Izglītības darbinieku zināšanas par iekļaujošās izglītības jautājumiem.
3. Jauno pedagogu un atbalsta personāla speciālistu sagatavošana.

* Turoff, M. (2002) *The policy Delphi* In Linstone, H. A., Turoff, M. (ed) *The Delphi Method Techniques and Applications*. www.is.njit.edu/pubs/delphibook

4. Speciālistu un atbalsta personāls.
5. Skolotāju un administrācijas noslogojums.
6. Skolotāju darba apmaksas kārtība.
7. Atbildību sadalījums starp valsti un pašvaldību.
8. Mazo skolu un mazo klašu skaits.
9. Izglītības programmas un mācību priekšmetu standarti.
10. Vērtēšanas sistēma.
11. Bērnu vajadzībām atbilstoši un mūsdienīgi mācību līdzekļi.
12. Sabiedrības izpratne un attieksme par iekļaujošu izglītību.

Diskusijas rezultātā tika izveidots katras problēmas īss apraksts, kā arī piedāvāti iespējamie risinājumi katrā no problēmu grupām. Problēmu grupas brīžiem ir tematiski tuvas un pat pārklājas, tāpat kā diskusijas dalībnieku viedokļi vietām ir pretrunīgi. Tomēr darba grupa uzskata, ka tās sniedz ieskatu iekļaujošās izglītības problemātikā un ir pietiekams pamats lai turpināt izpēti un rīkotu atkārtotas diskusijas, kuras varētu noslēgties ar iekļaujošās izglītības stratēģijas izveidi Latvijā.

1. Skolu finansēšanas kārtība

Kaut arī finansējums „seko” skolēnam, pašreizējā skolu **finansēšanas kārtība** neveicina iekļaujošas skolas veidošanos, jo:

- finansējuma piešķiršanas kārtība nenodrošina katram bērnam nepieciešamo atbalstu un individuālo pieeju. Esošā kārtība nedod iespēju pilnvērtīgi finansēt bērnu vajadzību izpēti, tādējādi skolā nav identificēti visi bērni ar speciālajām vajadzībām un bērni, kam ir mācīšanās barjeras, un izglītības ieguves procesā nesaņem pietiekamu atbalstu (individuālā darba un konsultāciju skaits ir nepietiekams).
- valsts finansējums nav pieejams privātskolās.
- ir nepieciešams papildus finansējums, ar kuru skolas varētu atvērt un uzturēt atbalsta centru izveidi pie skolām, kas strādātu ar skolēniem, kam ir mācīšanās barjeras un skolēniem ar speciālām vajadzībām.

Idejas risinājumiem^{vii}

- Nepieciešams ieviest noteiktu elastību finansējums nodrošina brīvību skolai kādu problēmu risināšanā – noteikts finansējuma %.
- Izstrādāt dažādu mērķa grupu iekļaušanas finansu mehānismu.

2. Izglītības darbinieku zināšanas par iekļaujošās izglītības jautājumiem

Skolotājiem, skolu administrācijai, pašvaldību un valsts institūciju darbiniekiem, trūkst atbilstošas **zināšanas**, kā atpazīt bērnu daudzveidīgās vajadzības, kā veidot iekļaujošu klasi un kā strādāt iekļaujošā klasē. Tādēļ, īpaši pirmsskolas periodā, netiek savlaicīgi identificētas problēmas bērna izglītībā.

^{vii} Šeit un turpmāk apkopotas fokusgrupas diskusijas dalībnieku un ekspertu darba grupas idejas, kas prasa turpmāku izvērtējumu, kā arī sakārtošanu prioritārā secībā, atbilstoši izvēlētajai turpmākās rīcības stratēģijai.

Idejas risinājumiem

- Pedagogi jāizglīto mērķtiecīgi par valsts naudu, jānodrošina kvalitatīvi tālākizglītības kursi, kā strādāt iekļaujošā klasē.
- Jāizstrādā agrīnās iekļaušanās koncepcija, paredzot starpinstitucionālu sadarbību (vecāki, pašvaldība, ģimenes ārsts, slimnīca).
- Jāizstrādā un jāadaptē testi bērnu izglītības problēmu identificēšanai.

3. Jauno pedagogu un atbalsta personāla speciālistu sagatavošana

Augstskolu piedāvātās pedagoģijas programmas nepietiekami akcentē iekļaujošās izglītības jautājumus un nepietiekami sagatavo jaunos pedagogus iekļaujošās izglītības īstenošanai. Kopumā izglītības sistēmā ir liels pedagogu trūkums.

Idejas risinājumiem

- Veikt pētījumu par izglītības kvalitāti augstskolās, kuras piedāvā pedagogu, sociālo pedagogu, psihologu, logopēdu un citu skolās nepieciešamo profesiju apguvi.
- Nepieciešams piešķirt augstskolām valsts mērķdotāciju atbilstošu programmu izveidei, un iekļaut jauno pedagogu studiju procesā kursus, kas palīdz pedagogam apgūt nepieciešamo kompetenci darbā iekļaujošā klasē.
- Jāveic pētījums, cik tieši speciālistu (sociālo pedagogu, speciālo pedagogu, logopēdu, psihologu) turpmākajos gados Latvijā būs nepieciešami un jāveic valsts pasūtījums šo speciālistu sagatavošanai.

4. Speciālisti un atbalsta personāls

Ne visās skolās ir speciālie pedagogi, **sociālie pedagogi un citi atbalsta personāla speciālisti, kas konsultējot var skolotājam palīdzēt un atbalstīt viņu mācību procesā.** Dažās situācijās nepieciešamas juridiskās zināšanas, lai tiesiskā ceļā risinātu konkrētas problēmas. Trūkst informācijas un atbalsta centru, tajā skaitā – starpdisciplināru komandu, kas sniegtu pakalpojumus skolotājiem, vecākiem, izglītības darba metodiķiem utt. (ir pozitīva pieredze Rīgas rajonā). Šādi centri varētu konsultēt kā rajona līmenī, tā valsts līmenī. Speciālisti un atbalsta personāls nepieciešams katrā skolā, lai diagnosticētu mācīšanās problēmu, profesionāli iesaistītos savlaicīgi, rodot pareizo pieeju. Atbalsta personālam jābūt katrā izglītības iestādē, to nepieciešams finansēt no valsts budžeta. Piemēram, sociālais pedagogs nepieciešams katrā skolā. Jābūt pieejamam logopēdam, psihologam, speciālajam pedagogam. Ja ir skolotāja palīgs, viņam ir jābūt skaidri noteiktām kompetencēm un funkcijām.

Atsevišķie pozitīvie piemēri, parasti ir palikuši bez tālākās attīstības. Tie bijuši kā rezultāts pedagogu un skolas administrācijas pašiniciatīvai, radušies projektu veidā, bet nesaņem turpmāko nepieciešamo atbalstu. Nav attīstīta sadarbība starp skolām un skolotājiem, kas jau īsteno dažādus iekļaujošas izglītības elementus. Nav izstrādāta sistēma, kā labie piemēri tiek apkopoti un ieteikti kā darbības iespējamie modeļi tālākajā attīstībā. Daļai no šīm zināšanām un speciālistiem ir jābūt katrā skolā, daļai – pieejamām reģionu un valsts līmeņa atbalsta struktūrās.

Idejas risinājumiem

- Veidojamas pedagogu un skolēnu atbalsta sistēmas (centri, kabineti, izbraukumu komandas) katrā reģionā, lai sniegtu nepieciešamo palīdzību iekļaujošas vides un procesa nodrošināšanā.
- Nodrošināt atbalsta personāla pieejamību katrā izglītības iestādē, piešķirot tam nepieciešamo valsts finansējumu.

5. Skolotāju un administrācijas noslogojums

Skolotāju un skolu administrācijas noslogojums valsts noteikto dokumentu aprites nodrošināšanai kavē jaunu pieeju ieviešanu skolās un nemotivē. Ja skolās notiek pozitīvas pārmaiņas - pamatā tās tiek finansētas no projektu līdzekļiem un brīvprātīgā intelektuālā darba. Tādējādi iekļaujošas vides izveide skolās atkarīga no direktora/es un skolotāju entuziasma. Šādā situācijā bērni ir veiksmes ķīlnieki, taču iekļaujoša vide jāveido visās skolās. Skolotājiem trūkst laika individuālajam darbam ar bērniem, tajā skaitā – ļoti daudz birokrātisku dokumentu. Atskaišu, rīkojumu, citas „obligātās” dokumentācijas apjoms palielinājies astoņkārtīgi.

Idejas risinājumiem

- Izvērtēt atskaišu daudzumu, veidus un tajās iekļaujamo informāciju, samazināt „obligātos rakstu darbus.”
- Paredzēt slodzē individuālo darbu ar bērniem ar īpašām vajadzībām.

6. Skolotāju darba apmaksas kārtība

Esošā skolotāju darba apmaksas kārtība nemotivē skolotāju realizēt jaunas pieejas, mainīties, veikt klašu audzinātāja darbu atbilstoši katra bērna individuālajām vajadzībām. Piemēram, speciālo skolu skolotājiem ir piemaksa 20 – 30% apjomā, bet vispārizglītojošās skolās, ja skolotājs strādā ar bērniem ar mācību barjerām, viņš saņem tikai papildus 2 apmaksātas stundas mēnesī.

Idejas risinājumiem

- Jāizveido skolotāju darba apmaksas sistēma, kas veicina kvalitatīvas izglītības pieejamību atbilstoši katra bērna individuālajām vajadzībām.
- Pārskatīt klases audzinātāja darba samaksas kārtību, lai nodrošinātu darba samaksas atbilstību skolotāja reālajam ieguldījumam individuālajā darbā ar skolēnu.

7. Atbildību sadalījums starp valsti un pašvaldību

Pārāk liela finansiālā atbildība novelta uz pašvaldību (mācību līdzekļi, sociālais pedagogs). Līdz ar to skolēna labklājība skolā lielā mērā atkarīga no pašvaldībai pieejamiem resursiem - pašvaldības budžeta, jautājuma izpratnes, starpdisciplināras komandas un atbalsta centru esamības, kompetences un ieinteresētības.

- Atbildībai jābūt proporcionāli sadalītai starp valsti un pašvaldību, ievērojot finansējuma pieejamību. Ievērojot pašreizējo situāciju nepieciešams noteikt lielāku atbildību valstij.

- Nepieciešams sistemātiski izglītēt pašvaldības par iekļaujošas izglītības jautājumiem, lai nodrošinātu vienotu izpratni par iekļaujošo izglītību, iespējams noteikt minimālās prasības pašvaldībām iekļaujošās izglītības jautājumos.

8. Mazo skolu un mazo klašu skaits

Vērojama tendence, ka mazās skolās un nelielās klasēs tiek realizēta iekļaujošas izglītības prakse, kas gan netiek pārņemta uz lielajām skolām. Savukārt, valstī ir tendence veidot **lielas skolas**, tiek samazināts skolu skaits, kurās ir maz skolēnu. Taču no otras puses tieši mazās skolas parasti ir tendētas risināt daudzas sociālās problēmas, kas citādi netiek risinātas. Reģionālās reformas rezultātā paredzams, ka tiks likvidētas aptuveni 200 skolas.

Idejas risinājumiem

- Izskatīt iespēju saglabāt skolas ar nelielu skolēnu skaitu, nodrošinot valsts un pašvaldību proporcionālu finansējumu nelielu skolu darbībai.
- Skolās ar nelielu skolēnu skaitu nepieciešams veidot apvienotās klases, kurās ir nodrošināts individuāls darbs ar katru bērnu.

9. Izglītības programmas un mācību priekšmetu standarti

Izglītības programmas nepiedāvā variācijas, kas būtu pielāgotas skolēniem ar dažādām vajadzībām. Līdz ar to izglītības programmas nav iekļaujošas un mācību līdzekļi netiek diferencēti. Skolotājam pašam jāveido dažādas pieejas.

Idejas risinājumiem

- Izstrādāt skolotājiem daudzveidīgus individuālos paraugplānus, metodiskos materiālus un ieteikumus, kā arī nodrošināt konsultācijas atbalsta sniegšanai atbilstoši katra bērna individuālajām vajadzībām.
- Pārskatīt mācību priekšmetu standartus atbilstoši iekļaujošas izglītības principiem darbam ar dažādiem bērniem.
- Veidot konsultatīvus centrus metodisku ieteikumu sniegšanai katra individuāla gadījuma risināšanai.

10. Vērtēšanas sistēma

Vērtēšanas sistēma neveicina adekvātu novērtējumu bērniem ar dažādām mācīšanās grūtībām. Tā nav iekļaujoša. Piemēram, nav definēts, kādam zināšanu apjomam jābūt, lai skolēna zināšanas, prasmes un attieksmes vērtētu ar balli „4”. Turpinās un joprojām nav skaidra attieksme pret 8,9 un 10 ballēm. Pastāv dažādas interpretācijas, pat no atbildīgo institūciju puses.

Vērtēšana nedod redzējumu par bērna zināšanu līmeni un nav izstrādāta valsts pārbaudes darbu diferenciācija, atbilstoši katra bērna vajadzībām, spējām un sasniegumiem.. Nav atbildes, ko darīt, kā vērtēt zināšanas, piemēram, bērniem ar disleksiju, disgrafiju un citiem mācīšanās traucējumiem.

Idejas risinājumiem

- Izstrādāt vērtēšanas mehānismu, kas ļauj ievērot objektīvās mācīšanās grūtības, un nodrošinātu iespēju objektīvai vērtēšanai.
- Izstrādāt precīzus vērtēšanas kritērijus un skaidrojumus, noteikt, vai standarta izpilde ir „8” vai „10” balles.

11. Bērnu vajadzībām atbilstoši un mūsdienīgi mācību līdzekļi

Nav pietiekams dažādu bērnu vajadzībām atbilstošs un **mūsdienīgs darba materiālu un mācību līdzekļu nodrošinājums** – datori, grāmatas, darba burtnīcas, darba materiāli, t.sk. digitāli, kas atbilst iekļaujošas izglītības principiem.

Idejas risinājumiem

- Izveidot iekļaujošās izglītības centru, institūciju, kurai būtu par to jāatbild. Nodrošināt tā sadarbību ar mācību priekšmetu asociācijām, augstskolām, uzņēmējiem.
- Iekļaut valsts nozīmes projektu (t.sk. ES projektu) prioritātēs pasākumus skolu materiāli tehniskās bāzes uzlabošanai, pētījumiem, mācību līdzekļu izstrādei.

12. Sabiedrības izpratne un attieksme par iekļaujošu izglītību

Sabiedrībā valda neizpratne par iekļaujošas izglītības jautājumiem – īpaši bērnu vecākiem trūkst objektīva informācija par šiem jautājumiem. To veicina arī dažādās izpratnes par iekļaujošās izglītības konceptu.

Idejas risinājumiem

- Plaša sabiedrības informēšanas kampaņa (piemēram, labās pieredzes popularizēšana – TV u.c. masu medijos, konferencēs, izmantot esošās NVO informācijas sniegšanā dažādām mērķa grupām) par to, kas ir iekļaujoša sabiedrība, un cik nozīmīgs valstī ir katrs cilvēks, atceroties, ka iekļaušana neattiecas tikai uz cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem
- Sistemātisks valsts atbalsts vecāku līdzdalībai izglītībā, tai skaitā nevalstisko organizāciju dibināšanai un darbības nodrošināšanai.
- Mērķtiecīga sabiedriskās domas veidošana, lai ietekmētu lēmumu pieņēmēju izpratni par izglītības lomu valsts izaugsmē, identitātes nodrošināšanā un stabilitātes veicināšanā globalizācijas apstākļos.

SECINĀJUMI

Darba grupa, apkopojot paveikto, ir izdarījuši šādus **secinājumus**:

1. Iekļaujoša izglītība un iekļaujoša skola ir salīdzinoši jauna konceptuāla ideja Latvijā. Kaut arī izglītības sistēma valstī nodrošina pamattiesības uz izglītību ikvienam bērnam, joprojām atklāts ir jautājums, kādas ir izglītības iespējas visiem bērniem un kā realizējas bērnu un bērnu vecāku izvēles iespējas dažādos normatīvajos dokumentos noteiktās kārtības ietvaros: ir nepieciešams padziļināti izvērtēt izglītības politiku iekļaujošas izglītības izpratnes kontekstā, kā arī tās praktiskās ieviešanas iespējas.
2. Kopumā nav vienotas izpratnes par iekļaujošu izglītību (vienota definīcija) un iekļaujošas izglītības mērķauditoriju. Tā nav definēta normatīvajos dokumentos. Līdz ar to, lai gan virkne iekļaujošas izglītības principi ir iekļauti jau spēkā esošajos normatīvajos dokumentos, tie nepatver visas nepieciešamās jomas un nav konkrēti izstrādāta plāna, kas identificē iekļaujošas izglītības veicināšanas stratēģijas.
3. Latvijā ir daudzas skolas, kurās kopā labi jūtas dažādi bērni ar dažādām vajadzībām un kurās mācīšanās process balstās uz iekļaujošas izglītības principiem un iekļaujošas sabiedrības filozofiju. Risinājumi parasti radušies praksē, empīriskā ceļā, skolotājiem sastopoties ar dažādām situācijām, pamatā uz pašiniciatīvas pamata, piesaistot projektu līdzekļus un ieguldot brīvprātīgo darbu. Fokusgrupas diskusijas rezultātā tika minēta virkne pozitīvu piemēru, kuri apkopoti tās protokolā (Pielikums Nr.2) un prasa dziļāku analīzi, pirms tie tiek ieteikti kā piemērs citām skolām.
4. Diskusijā identificētās problēmas rāda, ka virknei no tām nepieciešami ilgtermiņa risinājumi. Taču vienlīdz svarīgi ir jau šobrīd darīt visu iespējamo, lai katram bērnam būtu iespējas pilnvērtīgi mācīties atbilstoši savām spējām un vajadzībām, lai bērns justos piederīgs skolā un spētu visā piedalīties, kā arī viņam tiek piedāvāts tāds mācību process, kur ikviens bērns var gūt sasniegumus.
5. **Īstermiņa risinājumi** varētu tikt balstīti uz esošo izglītības politikas un darbības plānu analīzi un iekļaujošas izglītības politikas un darbības plānu izstrādi, kas balstīti pētījumos un kas visa cita starpā paredzētu konkrētus soļus iekļaujošas izglītības ieviešanā praksē. Īstermiņa risinājumi ietver arī informācijas bāzes radīšanu, labās pieredzes popularizēšanu, sadarbības veicināšanu starp skolām, bērnu vecākiem, neformālu sadarbības tīklu veidošanu. **Ilgtermiņa risinājumiem** ir jāizstrādā ilgtermiņa stratēģija, jāveido atbilstoši politikas dokumenti, jāveido likumisks un finansiāls pamats iekļaujošas izglītības attīstībai Latvijas skolās.
6. Iekļaujošas izglītības nodrošināšanai ir jāizveido sociālās sistēmas un veselības aizsardzības sistēmas atbalsts un pašvaldību atbalsts izglītības iestādēm, kā arī nevalstisko organizāciju iesaistīšana un vecāku aktīva līdzdarbība.
7. Darba grupa bez publiskās diskusijas laikā identificētajām problēmām, vēlas pievērst uzmanību vēl šādiem jautājumiem, kas prasa tālāku izpēti :
 - Sadrumstalota likumdošana, kurā nav iekļauta vienota izpratne par iekļaujošu izglītību.
 - Informācijas nepietiekamība par bērnu veselības stāvokli, tā īpašajām vajadzībām. Par tām netiek informēta ne bērna ģimene, ne skolotājs, kas ikdienā strādā ar bērnu, kuram ir nopietnas veselības problēmas.
 - Nav sadarbības starp ģimeni, ģimenes ārstu, rehabilitācijas iestādēm

- Nav starpinstitucionālas pieejas katra bērna vajadzību apzināšanai un rīcības plānu izstrādei pašvaldību līmenī.

Rekomendācijas:

1. Nepieciešams apzināt jau veiktos pētījumus (tai skaitā augstākajās izglītības iestādēs veiktos) par iekļaujošās izglītības jautājumiem Latvijā, jāveicina to publiska pieejamība visiem interesentiem, piemēram, tos publicējot internetā. Pēc esošās situācijas apzināšanas, nepieciešams definēt, kādi vēl pētījumi būtu nepieciešami par iekļaujošo izglītību Latvijā un attiecīgi jāveic valsts pasūtījums šajos jautājumos.
2. Nepieciešams apzināt esošo pozitīvo pieredzi, „labās prakses” piemērus, un to popularizēt, izveidojot datu bāzi, kurā pieejami kontakti internetā, u.tml. informācija.
3. Ieteicams veidot darba grupu ilgtermiņa Latvijas iekļaujošās izglītības stratēģijas izstrādei, ņemot vērā visas iepriekš apzinātās problēmas un ieteiktos risinājumus, veiktos pētījumus un apzinātos ”labās prakses” piemērus.
4. Eiropas Strukturālo fondu projektu vadlīnijās nepieciešams noteikt tādas prioritātes, kas veicina iekļaujošās izglītības attīstību skolās un mazina sociālo spriedzi, t.i., veido iekļaujošu sabiedrību. Nepieciešams piesaistīt Eiropas Struktūrfondu finansējumu iekļaujošās izglītības sistēmas izveidošanā.
5. Sabiedrības labākai izpratnei un līdzdalības veicināšanai ieteicams veidot plašākas diskusiju un foruma iespējas internetā.

STARPNOZARU JAUTĀJUMI KONSULTĀTĪVĀS PADOMES „IZGLĪTĪBA VISIEM” DISKUSIJAI

1) Terminoloģija un statistika

Esošajā izglītības likumdošanā tiek lietots termins „bērns ar speciālajām vajadzībām”, Bērnu tiesību aizsardzības likumā „bērns ar īpašām vajadzībām”, taču ar nozīmi: bērns ar speciālajām vajadzībām, bērns ar invaliditāti.

Problēma

Pašreizējā izpratnē, bērns ar speciālajām vajadzībām, bērns – invalīds, ietver sevī segregatīvu (nodalīšanu vai sadalīšanu pēc noteiktām pazīmēm) un medicīnisku izpratni (bērna iespējas ir ierobežotas saistībā ar bērna diagnozi, bērns saņem speciālo pakalpojumu, ja bērnam ir uzstādīta diagnoze) par bērnu. Bērna uztvere – bērns tiek saprasts nevis kā veselums, bet gan bērni tiek sadalīti kategorijās atbilstoši dažādiem funkciju traucējumiem. Tātad tas nav tikai jautājums, kā nosaukt kādu grupu, piemēram, vienkārši visus bērnus ar speciālajām vajadzībām pārsaukt par bērniem ar īpašām vajadzībām. Tas ir izpratnes, attieksmes, vērtību jautājums.

Pamatā terminoloģijas un izpratnes problēma saistās arī ar otru problēmu: statistiku. Kā norāda esošā situācija, tad statistika ir pretrunīga, kas liek domāt par to, cik patiesībā ir bērnu ar īpašajām un speciālajām vajadzībām skolās un vai pedagogi spēj tās identificēt? Viena no iespējamajām atbildēm - to, ko nesaprot, nevar formulēt – atšķirības izpratnē (bērns ar īpašām vajadzībām, bērns ar speciālām vajadzībām, bērns ar invaliditāti, problēmbērns, un tml.) Tādējādi veidojas esošā situācija, kad pieejamā statistika ir neprecīza, dažāda, tādēļ maz ticama un nav reprezentatīva.

Tas traucē veikt salīdzinošos pētījumus Eiropas un pasaules līmenī, kā arī sniedz neprecīzu izpratni par esošo situāciju Latvijā. Tāpat nepieciešams vienoties par termina „iekļaujošā izglītība” izpratni un pielietojumu.

2) Bērnu speciālo vajadzību un medicīnisko diagnožu konfidencialitātes jautājums

a. Patreizējā situācijā pedagogam nav tiešas atļaujas iepazīties ar katra bērna medicīnisko informāciju. Skolas medicīnas kartē var nebūt atzīmētas nopietnas hroniskas saslimšanas vai cita informācija par bērna veselības stāvokli.

Problēma

Šādā situācijā, kad pedagogs nezina un vecāki nav informējuši (jo viņiem tas nav obligāti jādara) skolotājs un citi klasē esošie bērni nav pasargāti, ja ar bērnu notiek slimības paasinājums, vai kārtējā veselības stāvokļa dēļ izraisīta problēma. Piemēram, epilepsijas lēkme. Šādā situācijā apdraudēts primāri ir pats bērns (viņam iespējams netiks sniegta atbilstoša palīdzība), kā arī pārējie bērni un pats pedagogs (psiholoģiskais šoks)

b. Pašreizējā brīdī speciālā skolotāja rīcībā esošie un pieejamie dati neatklāj bērna patieso izvērtējumu. Skolotāja rīcībā var nonākt un var nenonākt plašāks skaidrojums par bērna speciālajām vajadzībām. Nereti šī

informācija aprobežojas ar diagnozē norādītajiem burtiem. Tāpat diagnozes apzīmējums – bez paskaidrojuma, kā vienā vai otrā gadījumā rīkoties neveido sapratni, kas bērnam ir patiesā problēma, ko darīt..

Problēma

Kā nodrošināt konfidencialitāti un bērnu ar speciālām vajadzībām tiesību ievērošanu no vienas puses, bet no otras puses iegūt pilnīgu informāciju par bērna speciālajām vajadzībām, kā arī iespējami precīzākas rekomendācijas, kā strādāt un ko darīt. Nepieciešama pedagogu un atbalsta centra personāla profesionālā sagatavotība un informācijas apmaiņa.

3) Sociālais un medicīniskais modelis izglītībā, atbalsts katram bērnam

Šobrīd izglītībā joprojām darbojas medicīniskais modelis (lai bērns varētu saņemt speciālo pakalpojumu izglītībā, bērnam ir nepieciešama diagnoze. Pakalpojums saistīts tieši ar speciālajām vajadzībām. Sociālais modelis izglītībā nozīmē to, ka bērnam ir pieejami nepieciešamie pakalpojumi dzīves un izglītības vietā.

Problēma

Atsevišķas izglītības iestādes (piemēram, Rīgas 84. vidusskola, Šķībes pamatskola) ir izveidojušas atbalsta centrus pie skolām. Šo centru finansējums tiek nodrošināts caur projektiem, vai ir atbalstīti no pašvaldības. Šajā centrā skolotāji strādā gan ar bērniem, gan ar vispārīzglītojošo skolu skolotājiem un tiek izglītoti par to kā labāk strādāt ar bērniem. Atbalsta centrs – komandas darbs, lai nodrošinātu bērna attīstību. Tas ir viens no efektīviem risinājumiem, kas sevi jau ir pozitīvi pierādījis Latvijas apstākļos. Taču problēma ir – cik lielā mērā skola "izsit" finansējumu katram šādam centram, kā arī, cik lielā mērā pašvaldība atbalsta šo centru nodrošinājumu.

Šādu centru vai citu līdzīgu atbalsta modeļu uzdevums – izveidot sistēmu, lai nodrošinātu atbalstu bērnam tuvāk viņa dzīves vietai.

Problēma

Neatstāt to tikai kā pašvaldības funkciju, vai skolas „pašiniciatīvu”, veidot to kā valstiski atbalstāmu sistēmu. Noskaidrot kādas ir atbalsta personāla funkcijas un lomas, kas nodarbojas ar atbalsta personāla sagatavošanu.

4) Bērni ārpus izglītības sistēmas: Latvijā (apm.5,6%), Somijā (apm.0,001%)

Skolas sadarbība ar valsts un pašvaldību institūcijām. Situācijas, bērni ilgstoši neapmeklē skolu, klaiņo, kā arī, kad vecāki „piekrīt” bērnu izņemšanu no skolas dažādu iemeslu dēļ (agresivitāte, zemas sekmes un tml.), tādejādi bērni „izkrīt” no izglītības sistēmas.

Kā rodas situācijas, kad bezdarbnieku uzskaitē, kā arī cietumos (ir pieejama statistika) ir jaunieši analfabēti (kur un kā viņi ir ieguvuši izglītību)? Nepieciešams organizēt uzskaites sistēmu un nodrošināt vienotus datus visos līmeņos - īpaši svarīga institucionālā sadarbība.

Nodarbinātības valsts aģentūras dati uz 2008.gada februāra beigām:

- izglītību, kas zemāka par pamatzglītību, ieguvuši 344 jaunieši vecumā no 15 līdz 25 gadiem (no tiem: 112 jaunieši vecumā no 15 līdz 19 gadiem);
- 4 jaunieši vecumā no 15 līdz 25 gadiem atzīti par analfabētiem.

Apajā galda diskusija par ielaujošo izglītību

Rīga, 2007. gada 5. novembris

Dalībnieki

	Vārds, uzvārds	Institūcija
1.	Vineta Vovere	Kurzemītes pamatskola
2.	Edīte Zdanovska	Daugavpils Vienības pamatskola
3.	Resija Zauere	Liepājas 8. vidusskola
4.	Anna Miška	Skrīveru vidusskola
5.	Anete Budrecka	Liepājas skolēnu dome
6.	Toms Pāvils	Liepājas skolēnu dome
7.	Egils Blūms	Jūrmalas alternatīvā skola
8.	Anželika Ločmele	Viļakas pamatskola
9.	Zeltīte Vanaga	Līvānu 1. vidusskola
10.	Arta Nolberga	Rīgas Angļu ģimnāzija
11.	Anita Japiņa	Rīgas 74. vidusskola
12.	Jānis Gulbis	Bērnu tiesību atbalsta centrs
13.	Ieva Griķe	Pro Futuro
14.	Artūrs Griķis	Rīgas sākumskola „Valodiņa”
15.	Zane Ozola	Privātskola „Patnis”
16.	Iveta Vērse	Izglītības atbalsta centrs
17.	Astra Aukšmuksta	Valsts jaunatnes iniciatīvu centrs
18.	Mārīte Zaube	Rīgas rajona izglītības pārvalde
19.	Sabīne Pirska	"Rīdze"
20.	Jānis Gulbis	VBTA
21.	Līga Ķikute	Tiesībsarga birojs
22.	Stella Mutule	RDJSD
23.	Inita Juhņēviča	IZMVID
24.	Dzintars Kudums	Bārtas pamatskola

25.	Krista Vāvere	„Hansa Media”
26.	Gundega Pētersone	Mores pamatskola
27.	Biruta Liepa	Rudbāržu sanatorijas internātpamatskola
28.	Iveta Rambola	J. Endzelīna Kauguru pamatskola

1. Iekļaujoša izglītība kā speciālā izglītība

Iekļaujoša izglītība ir speciālā izglītība, kura dod bērniem iespēju iegūt izglītību.

Piemēri:

No Rīgas rajona skolām :

(anketu aizpildīja: 32 skolu direktori: 18 pamatskolu, 14 vidusskolu)

- 1) *paralēlklases tiek dalītas līmeņos, lai nodrošinātu iespēju mācību procesā piedalīties visiem atbilstoši katra spējām.*
- 2) *skolā strādā pēc licencētas speciālās izglītības programmas*

2. Iekļaujoša izglītība kā integrācija

Pārstāv uzskatus, ka iekļaujošā izglītībā bērni ar speciālajām vajadzībām tiek iekļauti vispārizglītojošā skolā, ka iekļaujoša izglītība ir plānveidīga integrācija, iekļaujoša izglītība ir bērnu ar īpašām vajadzībām iekļaušanās vispārizglītojošā skolā un izglītošanās pēc vispārizglītojošām programmām.

Piemēri:

No Rīgas rajona skolām :

(anketu aizpildīja: 32 skolu direktori: 18 pamatskolu, 14 vidusskolu)

- 1) *no 1.-4.kl. mācās 5 skolēni, kuri apgūst speciālās izglītības programmu (C līmenis);*
- 2) *ir izstrādātas speciālās izglītības programmas (A, B un C līmenim), gatavojamies realizēt;*
- 3) *skolā strādā pēc licencētas speciālās izglītības programmas;*
- 4) *skolā mācās redzes invalīds, kas šogad beigs 9.klasi;*
- 5) *papildus darbs ar bērniem, kam tas ir nepieciešams;*
- 6) *attīstības dinamikas izpēte*

Līvānu 1.vidusskola

„Mēs savā vispārizglītojošajā skolā jau ceturto gadu realizējam programmu bērniem ar garīgo atpalicību – C līmeņa programma. Nepieciešamība radās, kad beidzās NVO organizēts projekts bērniem ar speciālām vajadzībām, jo vecāki savus bērnus negribēja sūtīt uz speciālām skolām. Šajā klasē mācās 4 bērni. Viņi ir labi iekļāvušies skolas mikroklimatā, apmeklē citu skolēnu pasākumus, brauc ekskursijās. Vecāki ir gandarīti, ka bērniem nav jāpavada diena mājās.”

3. Iekļaujoša izglītība kā iesaistoša, visiem pieejama izglītība

Iekļaujošā izglītībā savam attīstības, izglītības līmenim un veselības stāvoklim izglītību var iegūt ikviens. Tā ir izglītība, kas pieejama visiem. Iekļaujoša izglītība ir visus iesaistoša, pielāgota bērna vajadzībām. Iekļaujoša izglītība piedāvā izglītību visiem bērniem, mācīšanās procesā nodrošina līdzdarbošanos un sasniegumus katram bērnam, lai bērns kļūtu par pilnvērtīgu sabiedrības locekli.

Piemēri:

No Daugavpils vienības pamatskolas skolotāju iesūtītās anketas (anketēšanā piedalījās 25 skolotāji).

1) skolā ir bērni gan ar īpašām, gan speciālām vajadzībām, klases biedri 2.klases meitenei, kurai ir invaliditāte (problēma ar roku), iet kopā uz skolas bibliotēku, lai palīdzētu sameklēt grāmatu vai kaut ko citu.

2) Visiem skolēniem ir vienādas iespējas iegūt izglītību, arī skolēniem ar mācīšanās traucējumiem. Šie skolēni mācās kopā ar visiem, saņem individuālu atbalstu no skolotājiem un skolas atbalsta personāla, ar šiem skolēniem strādā arī individuālā darba stundās.

3) Konkursos un dažādos pasākumos piedalās visi, kuri vēlas. Skolotāji mudina piedalīties arī ne tik talantīgos bērnus piedalīties. Īpaši skolas mācību priekšmetu olimpiādēs, konkursos, radošo darbu skatēs piedalās visi bērni, kuri vēlas un īpaši tiek aicināti. piedalās arī tie, kuru mācību sasniegumi nav augstā un optimālā līmenī. 4) Skolā ir daudz interešu izglītības pulciņu, individuālās un fakultatīvās nodarbības darbam ar talantīgajiem un tiek, kuriem mācību priekšmeta apguve sagādā grūtības.

Skolotāji aprakstīja piemērus, kā viņi savā darbībā klasē realizē iekļaujošu izglītību.

5) 9.klasē mācās meitene, kas jūtas izstumta no kolektīva gan savu sekmju, gan arī attīstības ziņā. Uzdevumus, ko viņa veic, vērtēju savādāk, dažkārt paaugstinot vērtējumu. Tāpēc meitene stundās jūtas droša, jo saprot, ka būs atbalsts no manas puses.

6) Klasē ir ļoti dažādi bērni, ar dažādiem attīstības, zināšanu līmeņiem, cenšos piedāvāt dažādus darbus, uzdevumus, lai visi būtu iesaistīti un gūtu zināšanas.

7) Bērniem, kuriem ir grūtības izprast sarežģītākās likumsakarību nianses, piedāvāju tikai vispārēju izpratni par procesu vai darbību, liekot uzsvaru uz izmantošanas iespējām. Skolēniem, kuriem ir augstākas spējas, piedāvāju plašāku un dziļāku skatījumu uz problēmu, aktīvāk darboties stundās un sniegt palīdzību skolēniem, kuriem ir mācīšanās grūtības.

8) Skolā darbojas leļļu teātris, kurā iesaistu visus bērnus, kuri vēlas. Tie ir bērni ar dažādām spējām, arī ar runas problēmām, bet tas, ka bērniem ir iespēja uzstāties, ļoti veicina viņu attīstību.

9) Veidoju grupu un pāru darbus, lai bērni, kuriem ir grūti iesaistīties kopīgā klases darbā, justos noderīgi un sajustu, ka no viņiem arī atkarīgs kāds darbiņš un tā rezultāts.

10) Ziemassvētku sarīkojumā katram skolēnam piemeklēju uzdevumu un lomu, kuru viņš var veikt. tas iepriecina gan skolēnu pašu, gan viņa vecākus, bērns jūtas drošāk.

11) Dodu iespēju (cenšos) visiem sevi parādīt, iesaistot skatuves runas konkursā "Zvirbulis", klases ludziņas (paši sacer, iestudē, rādām citām klasēm).

No Rīgas rajona skolām :

(anketu aizpildīja: 32 skolu direktori: 18 pamatskolu, 14 vidusskolu)

- 1) skolēns ar speciālām vajadzībām (ped. med. komisija ieteica mācīties speciālajā programmā) mācījās vispārizglītojošā programmā un beidza sekmīgi skolu;
- 2) vienā klasē mācās dažādu vecumu bērni, ar dažādu zināšanu, prasmju un iemaņu līmeni
- 3) 3.klasē mācās bērns ar kustību traucējumiem, kolektīvā iekļāvies labi, bet papildus darbs klases audzinātājam;
- 4) skolā mācās vairāki bērni ar īpašām vajadzībām un pagaidām tas nerada problēmas ne bērniem, ne skolotājiem;
- 5) skolā ir skolēni ar fiziskām problēmām, tas nav viegli, jo tiek mainīti kabineti, lai var mācīties kopā ar klasesbiedriem;
- 6) skola pieņem lēmumus, kā organizēt darbu, lai varētu mācīties visi pašvaldības bērni
- 7) gatavojam individuālus uzdevumus skolēniem;
- 8) rakstīju diplomdarbu „Atbalsts skolēniem ar mācīšanās grūtībām”, dalos savā pieredzē un savā skolā cenšos iekļaut;
- 9) ārpusklases pasākumos piedalās visi bērni;
- 10) skolā strādā kvalificēti speciālās izglītības pedagogi;
- 11) protams, cenšamies strādāt ar ikvienu: vai tas būtu ar grūtībām mācību vielas apgūvē vai ar sociālās iekļaušanās problēmām